

VI.

Poziva se učiteljstvo Hrvatske i Slavonije, udruženo u UJU da svim zakonskim sredstvima spriječi svakoga, koji dira u idejne i opravdane stvarne interese ovdajšnjih naših organizacija i njihovih članova, da da izdrži junački i do kraja svaku borbu s nesavjesnim progoniteljima, nesumnjivo je, da je konačna pobjeda naša. U ovoj borbi udruženo učiteljstvo ovih krajeva očekuje punu solidarnost i iskrenu pomoć svega udruženoga učiteljstva zemlje jer se budućnost stvara samo na moralnom pravilu da i drugi dijelovi narodna zajedni-

ce moraju priteći u pomoć, kad jedan dio te zajednice strada u borbi i pritišten grubim nasiljem postaje »grožen«. Naravno u današnjoj borbi ti neko nezainteresovani dijelovi treba da su načisto stime, da se ta borba vodi oko održanja ili napuštanja opće naše narodne i staleške ideje u ovim krajevima, pa stoga to nikako nije obična raspra nekoga užeg političkog karaktera, u kojoj treba da se depolitiziraju učiteljski redovi nego bi naprotiv takva »depolitizacija« značila potpuno likvidiranje ideja i organizacija UJU ovdje i njihovu kaptulaciju pred separatizmom.

Še enkrat — kulturni pionirji.

V 26. številki »Učit. Tov.« piše tov. B. Medvešek med drugim tudi sledeče: »Kdo je kulturni pionir narodov? Menda le tisti, ki je želim ki razume njegove težnje in je njegov organizator in vodnik v boju za njegove pravice. In to ne le z besedo, ampak z dejanji.« In v zadnjem odstavku svojega odgovora zanimiv stavek: »Je pa v nas vseh resna težnja, da to postanemo.« (Namreč kulturni pionirji).

Pršel sem z dežele, kjer je bila ogromna večina učiteljstva istih nazorov in ne taim, da sem bil tudi sam takšnega mišljenja in spoznal da učitelj ne more biti in ne sme biti »kulturni pionir« na ta način, kakor se kulturno pionirstvo dandanes kaj rado pojmuje. In baš zato sem se oglašil pri debati o kulturnih pionirjih.

Ugotovitev, da je ogromna večina naroda v taboru ustvarjajočih, manjšina pa da živi na rovaš izkoriščanih — je točna. Vse to podpisem tudi jaz podpisem tudi procentualno razmerje (95% proti 5%) — izkoriščanih in izkoriščujočih. Povedati pa moram, da naših današnjih ljudi ne moremo deliti na izkoriščane in izkoriščujoče, pač pa smemo reči, da le 5% je srečnih — ki druge lahko izkoriščajo. Povdarek leži na besedici le, kaiti naša današnja generacija (vso čast izjem!) se ne briga veliko za izkoriščanje, čuti pa, da je le malo srečnih, izkoriščevalcev in baš zato se kliče na boj od vseh krajev in koncev, kličejo tudi tisti, ki vojno edino srčno želijo: biti izkoriščevalci.

Kdor tega ne verjame, naj se le zaima za noteke boljševiškega pokreta na Ogrskem in bo imel dejstva in statistične podatke, ki bodo govorili glasno in neizpremenljivo!

Ne znamo kako bi bilo treba reči — hvala Bogu ali — žalibog, da spadam med one, ki so videli in ki so se prepričali, da narodno pionirstvo, kakor se da razumeti iz članka tov. Medveška (t. j. kulturno pionirstvo idealistov) človeški družbi več škoduje nego koristi.

...Spominjam se na dneve, ko so pokali obroči tkzv. meščanske družbe, videl sem, kako so se zganile velike mase izkoriščanih. Videl sem, kako so odpadali večstoletni okovi videl sem, kako so pogazili v blato vse — tudi izkoriščanim potrebne zakone. Slišal sem, kako je pel mrtvaški zvon privatni lastnik. Videl sem neprepletno množino dotle izkoriščanih z orožjem v roki širiti staro pravdo. Brezobzirno je bilo

vse proti bostojankam, odkoder se je lahko izkoriščalo druge — manj srečne. In kulturni pionirji? Voditelji naroda? Stali so ob strani, ker je odpovedalo vsako »vodstvo« — in imeli smo vtis, da so na pohodu podzemeljske sile, ki hočejo uničiti vse, kar sta z večstoletnim delom ustvarila človeški um in človeška roka. Jaz nisem med tistimi, ki brezpozorno sledijo vsaki tkzv. kulturni pridobitvi — saj se smatram za ponižnega učenca Tolstega, toda ko sem videl, da se gazi v blato vse, da se le uničuje ter da brez brutalnega pritiska torej brez nasilja! — ne pride do iztreženja, do takrat sem povedal svoj »mea culpa« — in iskal novo vsebino svojemu kulturnemu pionirstvu. Uvidel sem, da je evolucija, toda ta evolucija se ne podpira na ta način, da postane učitelj »organizator in vodnik v boju za narodne pravice in to ne z besedo nego z dejanji« — kaiti na ta način se lahko pripravi revolucija, pohod zgoraj omenjenih temnih podzemeljskih sil, katere le uničujejo, niso pa v stanju ustvarjati nobenih pozitivnih vrednot. In, pomislite baš učitelji bi stal v prvi vrsti uničevalcev?!

Ne rečem pa s tem, da pustimo naše kulturno pionirstvo, da postanimo v boju, ki ga bojuje narod za svoje pravice — nevtralni. Baš nasprotno! Tudi jaz kličem da vsi v boj. Toda bojimo se (meni bi bilo ugajala označba »delavci«) z realnimi silami in na legitimnem kraju. Učiteljstvu se kaj rado sugerira, da mora biti v vsaki vasi »voditelj« ter da naj bode ta »voditelj« — učitelj.

Ne pozabimo, da v vasi živijo kmeterje mali obrtniki, delavci, torej ljudje, ki so v stalnem boju s prirodo in z dobro organiziranimi izkoriščevalci. V boju imajo veliko izkušni in imajo pa tudi neko podedovano sposobnost, s katero občutijo že vnaprej — od katere strani preti nevarnost. In tega dobro oboroženega kmeterja, obrtnika, delavca naj vodi učitelj, zlasti učitelj še mlajši možakar, ki pozna le sanjsko sliko življenja iz šolskih knjig, o naporih, težavah in o radostih življenja — pravega življenja namreč! — na niti pojma nima? Smešna zahteva!

Pomota je tudi to, da v vasi mora biti »učitelj«. Ako bi zrevolucionirali vas, da bi tudi tam začeli biti razredni boji, no takrat bi se dalo govoriti o voditeljih, toda tudi takrat ne o voditeljih cele vasi, o voditeljih v vasi živečega naroda, nego le o voditelju tega ali onega

ko iz svojega žepa, po potrebi tudi hlače same.

V svoji hiši je gojil iskreno slovanško gostolubje. Ni bilo menda dneva, da ne bi bil kdo poseil Košarjeve družine. Kako so zažarila Košarju v zadovoljnosti še boli njegova rožnata lica. Če se je oglašil(a) pri njem tovariš(ica) Njegova mila in nad vse priljubljena družica Rezika in njegova vedno »luštna« svakinja Pepika sta postregli gostu z vsem, kar sta zmogli Košarjeva kuhinja in klet. Kakor je bil Košar sam zelo naobražen in dovopen, tako je ljubil v svoji družini inteligente in šaljivce. Dobrim dovtopom se je v svoji dobrosrčnosti smejal, da se mu je tresel trebuh in so polzele solze po njegovih radostnih licih.

S svojo prevdarnostjo in s svojim taktičnim nastopom si je znal nadučitelj I. Košar pridobiti v vseh slojih in krogih spoštovanje in ugled. Posebno blag in naklonjen je bil kot predstojnik svojemu podrejenemu učiteljstvu.

Pokojni I. Košar menda ni imel v svojem življenju neprijatelja. Nasprotno, valil in grenil dneve njegovega nesebičnega delovanja so mu le gotovi člani krajnega šolskega sveta velikonedeljskega v času, ko si je z odločno vztrajnostjo prizadeval, da dobi Vel. Nedelja

razreda. (O tem bi lahko povedal svoje to. Möderndorfer). Ne pozabimo da je vas v malem to, kar je država v velikem. V vasi sami so že tudi ostro diferencirani interesi močnih, srednjih in slabih. In te skupine bjejo svoji »razredni boji« — zato pa ne morejo »meti vsi skupnega voditelja. Lahko na imajo osebo, ki glasno misli misli za vse in po potrebi resumira mišljenje večine. Toda to še ni voditelj!

Je pa eno torišče, kjer je lahko učitelj voditelj, kjer lahko deluje kot organizator in bojevnik za staro pravdo in to torišče je — šola.

Otrok je najbolj izkoriščen stvar božji! Otroci nosi okove! Otroci imajo dolžnosti, pravice na skoro nobenih! Otroka je treba rešiti, otroku je treba vrniti svobodo. Otroka je treba prekovati, da ne bo eden od 5% in ne eden od 95%, pač pa da postane človek navdušen in obenem ponižen prijatelj občelornistnega in nesebičnega dela.

V šoli bodimo pionirji naroda. Zaljubog, ne naroda, kateri sedaj živi nega naroda, kateri šele pride za nami. Če pa hočemo postati voditelji naroda, ki danes služi kruh, zlasti na ta način da si popreji nabere mo še več knjižne učenosti, no takrat javno povemo, da ne poznamo bistva učiteljskega poklica.

Voditelji dandanes živečega naroda lahko postanemo v povsem primitivnih razmerah (v Sloveniji ne verujem da bi se dobila kakšna hribska vas...), kaiti

Pokrajinska skupščina v Celju.

Vsled nepredvidenih ovir so se zborovalni lokali ob pokrajinski skupščini v Celju povsem preložili iz »Narodnega doma« v prostore Celjskega doma, kar naj blagovoli članstvo upoštevati. Istotako se bodo delile nakaznice za stanovanje in hrano po prihodu vlakov 16.

kakor sem že omenil, tudi v naimaniši vasi izključujejo skupnega voditelja diferencirani interesi ljudi. Voditelji gotovega »razreda« pa ne bom, tudi takrat ne, če je ta razred v večini, kaiti prvo in navažnejše torišče moiega dela je — šola, torej kraj, kjer ni bogatih ni siromakov, kjer so le otroci, slabe, krepitve žene otroške sile, nosilci delavci naše narodne in državne bodočnosti.

Odkritosrčen človek bi povedal tudi to smo li zadosti močni za to delo — v šoli...? Za uradnike — da, toda da bi bili organizatorji in voditelji dela za svobodo otrok, o tem jaz za svojo osebo dvomin in naj pove svojo sodbo vsak ob tih uri — sebi.

Lev Tolstoj pravi, da si ljudstvo želi izobrazbe. Meščanska družba in od nje nastavljeni učitelji pa tekmujejo, da bi zadostili tej kulturni želji in zanimivo deistvo je, da narod to kulturo — gladko odklanja. On je hotel rešiti problem na svoj način. Poskusil je ustvariti tip pravega učitelja in poznati iz šole učitelja uradnika. Ogromnega dela se je lotil. Saj vemo vsi da njegovo dolgo življenje, ob njegovi nadarjenosti in predizobrazbi ni bilo »zadostno za rešitev tega problema, mi še iščemo »vodstvo« izven šole?!

— Kulturni pionirji narodovi v šolo, v šolo vsi!

Turnišče, 3. julija 1926.

Julij Kontler.

Splošne vesti.

— Deklaracija. Redakcija točk, ki jih je iznesel odbor Mežiškega učiteljskega društva v svoji »Izjavi«, natisnjeni v 15. številki »Učit. Tovarša« t. j. in ki bi bile primerne za razpravo v Celju.

I. Življenski interes stanu in šole zahteva eno samo stanovsko organizacijo za vse učiteljstvo v državi. To bodi naše Udrženje, poleg katerega ne moremo priznati nobene druge stanovske organizacije osnovnošolskega učiteljstva.

II. Dobrodošel nam mora biti v organizaciji vsak stanovsko zaveden učitelj in vsakemu mora biti zaimčena v njej popolna svoboda vesti in mišljenja.

III. Kot edina od nas priznana organizacija je Udrženje moralno odgovorno za svoje delovanje celemu stanu, ne le članom.

IV. Organizacija mora varovati popolno neodvisnost na vse strani, prvič, da lahko naralizira kvarne vplive dnevnih politike na šolstvo in drugič, da lahko zastopa interese šole in stanu napram vsakemu režimu.

V. Svojo moralno silo mora iskati organizacija v skladu svojih zahtev z obče narodnim interesom, ki ji mora biti vselej in v vsakem slučaju najvišji zakon.

in 17. t. m. — Le sele odsekov 16. t. m. se izvrše v mestni osnovni šoli.

— Pravila UJU. Zadnjič je po pomoči izostal sledeči člen: Čl. 29. Članovi koji ne podmiru članarino do 1. juna nemaju prava učestvovanja na ovogodšnjim skupštinama.

VI. Dolžnost organizacije je, da zastopa skupne duhovne, socialne in pravne interese stanu ter odločno štiti državljanske pravice učiteljstva.

VII. Naloga organizacije je, da vzgajaj in navaiaj članstvo k samostojnemu mišljenju. Odklanjamo zato v organizaciji vsako stremienie po političnem ali duhovnem uniformiranju stanu in smatramo svobodo stvarne kritike kot pogoj za zdrav razmah organizacije.

Do najvernejšega izraza mora priti načelna smer organizacije v oisanju stanovskega glasila in naiti v tem svojega najdoslednejšega predstavitelja in neodločnejšega borca.

VIII. Naše stremienie naj gre za tem, da dvignemo stanovsko moralo, zavest in disciplino, ki mora temeljiti v laki zavesti članstva, da je vsak posameznik odgovoren za svoje delo stanu v celoti.

IX. Organizacija si nairesneje prizadeva in v kolikor treba prelomi tudi s tradicijami, da si pribori oni položaj in ugled, da jo bo morala vsa javnost brezpogojno priznati in upoštevati kot edino pravo zastopnico celega stanu.

Iz realno političnih razlogov smo tudi vedno pripravljeni za solidarno zastop-

načelo je bilo delovanje na prosvetnem polju med narodom. »Učitelj mora iti med ljudstvo«, tako je vzpodbujal svoje mlajše tovariše pri vsaki priliki. Pokojni I. Košar je ustanovil pri Vel. Nedelji bralno društvo, ki je bilo pravo ognjišče in žarišče ljudske prosvete. Bralno društvo, čigar knjižnica je bila nastanjena v šolskem poslopju, je bilo zbirališče domačih kmečkih fantov in deklet, dijaštva velikonedeljskega okolja in sosednih krajev. Izposojevale so se pridno knjige, vršila so se razna predavanja in uprizarjale pogostoma gledališke igre. Voditelj vsega duhovnega pokreta je bil nadučitelj I. Košar.

Kakor je iskal pokojni Košar vedno stike z ljudstvom, tako je imelo ljudstvo pri njem vsak čas neovirano in dobrodošlo zatočišče. Vsakemu je ustregel z nasvetom in dejanjem. Njegova pisarna je bila prava kancelarija ljudskega advokata. Pokojnik je posedal v njej dolge ure, cele dneve, razmišljal o raznih problemih, čital knjige, pisal ljudem razne prošnje in pritožbe ter pri tem svojem duševnem delu »uničeval« precejšnje množine viržink. Noben berač, noben nabiratelj denarnih prispevkov za gospodarske, kulturne in karitativne namene ni odhajal od njega praznih rok, četudi je moral Košar dati zadnjo kroni-

novo, šolskim in krajevnim razmeram primerno šolsko poslopje. Ni se zbal ne očitkov ne zamer in neprilik, hodil je neutrudno svojo ravno pot in dosegel zaželjeni cilj. Ni monumentalna zgradba velikonedeljske šole, a je kras Velike Nedelje in naitenši spomenik, katerega je postavil blagopokojnik v šolanim občinam in sebi.

Pokojni I. Košar je bil neutrudljiv delavec za dobrobit svojega naroda, a še višje je cenil tovarištvo in delo v učiteljskem društvu v prid šolstvu in učiteljskemu stanu. Takoj po svojem prihodu k Vel. Nedelji 1878. leta je pristopil kot član v učiteljsko društvo za ormoški okraj ter ostal neprekinjeno njega član do svoje smrti. Bil je opetovano predsednik in dolga leta odbornik imenovane učiteljskega društva in se vedno udeleževal društvenih zborovanj. Njegova priključna in impozantna postava je očarala vse, še več je zalegla njegova prevdarna in prepričevalna beseda, s katero je posegel pogostoma v razprave in debate. Z vsmo se je zavzemal in zaimal za vse važne društvene in šolske zadeve še potem ko mu je opešal vid in se operacija na očeh ni posrečila. V znak hvaležnosti in priznanja za njegovo mnogoletno delovanje v prid društvu in šolstvu sploh, ga je imenovalo leta 1910.

učiteljsko društvo za ormoški okraj svojim častnim članom ter mu izročilo po deputaciji na njegovem ljubkem domu, katerega si je postavil pri Vel. Nedelji, častno diplomu. Ni pa znala pokojnikovih zaslug ceniti prosvetna uprava, drugače bi ga ne bila pustila na večer njegovega življenja stradati pri kronski pokojnini.

Dragi tovariš — pokojnik! Vzela te nam je neizprosna smrt, a hvaležnega spomina náte nam ne more vzeti nikdo.

Ivan Košar se je rodil 11. maja 1850. leta v Ročici v lepem kraju pri Sv. Anu v Slov. goricah. Študiral je na učiteljski v Mariboru. Naprej je služboval kot učitelj pri Sv. Anu, dne 1. janmaria 1878 pa je nastopil nadučiteljsko mesto pri Vel. Nedelji. Tu je plodonosno deloval do 17. februaria 1909, ko je bil prisiljen radi onesrečene operacije na očeh stopiti v pokoj.

Poročen je bil z Reziko, roj. Höber, iz katerega zakona se mu je rodil edini sin Robert, ki je nekaj let učiteljeval na raznih osnovnih šolah, danes pa je ugleden veleposestnik in organizator v gospodarskih korporacijah pri Sv. Bolfenku na Kogu.

P.